

2.ÜNİTE: BİREY VE TOPLUM

**SOSYOLOG
FATMA KÜÇÜKAKYÜZ**

SOSYALLEŞME

Sosyalleşme

İnsanın toplumsal yaŐama uygun davranıŐları ve değerleri öğrenme sürecidir.

İnsanların toplumsal hayatın gereklerini öğrendiği, toplumun bir üyesi olduğu sürece sosyalleşme süreci denir. Dolayısıyla insanın toplumsal yaŐama uygun davranıŐları ve değerleri öğrenmesi süreci sosyalleŐmedir. Bu süreç, kişinin doğumuyla baŐlayarak onun dili, yaŐadığı kültürü öğrenmesini ve bunları gelecek nesillere aktarmasını içerir. Böylece insan yaŐadığı toplum içerisinde bir kişilik kazanır.

Toplumsallaşma, genel anlamda bir adaptasyon ve tamamlanma sürecidir. Bu süreçte dört unsur önemlidir.

Aile- Arkadaş grupları- Okul (eğitim kurumları)- Kitle iletişim araçları

Aile: Aile, insan yaŐamında sosyalleşmenin yaŐandığı ilk ve en önemli kurumdur. Yeni doğan bir çocuk, önce aile çevresi içinde sosyalleşme sürecine girmektedir.

Arkadaş Grupları:Çocuklukta arkadaşlık bir ihtiyaç olarak ortaya çıkar. Çocuk, arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde onlardan birçok şey öğrenir. Bu gruplar çocuğun ya da gencin sosyalleşmesini, grupta güven ve statü elde etmesini, kabul görmesini sağlar.

Okul Yaşamı: Okul insana sadece bilgi ve beceri değil, toplumsal sorumluluklarını da öğretir. Bu nedenle çocuğu etkileyen ilk organizasyonun eğitim ve okul olduğu söylenebilir. Çocuklar okulda toplumsal hayatın gerekliliklerini öğrenirler. Bir yandan çeşitli toplumsal kuralları öğrenen çocuklar diğer yandan da toplumsal kuralların önemini kavrarlar.

Kitle İletişim Araçları: Günümüz toplumlarında radyo, televizyon, İnternet ve özellikle sosyal medya sosyalleşme sürecini etkileyen güçlü unsurlar olarak öne çıkmaktadır. son dönemlerde medyanın, özellikle İnternet'in ve sosyal medyanın, bireyin sosyalleşmesindeki etkisi gitgide artmaktadır.

Arkadaşlık grupları sosyalleşmede çok etkilidir.

Okul, sosyalleşmenin gerçekleştiği en önemli alanlardandır.

İnternet günümüzde sosyalleşmenin yeni bir boyutudur.

TOPLUMSAL İLİŐKI:

İnsanlar ve gruplar arası kurulan etkileŐime toplumsal ilişki denir.

Toplumsal iliŐkide olması gereken özellikler:

- 1.İki kişi arasında olmalı.
- 2.Bireyler birbirlerinden haberdar olmalı.
- 3.Belli bir süre devam etmeli.
- 4.Bireyler arasında etkileşim olmalı.
- 5.Belli kuralları olmalı.

A) Sürelerine göre toplumsal ilişkiler

Kısa süreli

Satıcı-Müşteri

Uzun süreli

Aile üyeleri

Periyodik (devirli)

Yazlık arkadaşlığı

B) Tarafların özelliklerine göre

Birey-Birey

Arkadaş

Birey-Grup

Öğretmen-öğrenci

Grup-Grup-

iki sınıfın arkadaşlığı

C) Niteliğine göre

Birincil ilişki

resmi olmayan

İkincil ilişki

Resmi olan

a) Birincil İlişkiler:

1-Duygusallığın hâkim olduğu, ilişkilerin samimi ve yüz yüze olduğu ve etkileşimin güçlü olduğu ilişkilerdir.

2-Uzun süreli ilişkilerdir.

3-İlişkilerde yazılı kurallar yoktur.

4-Biz duygusu hâkimdir. Çıkar ilişkisi yoktur.

Küçük gruplarda görülür: aile, akrabalık, dostluk, komşuluk, köy gibi gruplarda bu ilişki türü görülür.

b) İkincil İlişkiler:

1-Duygusallık yerine akılcılığın hâkim olduğu ve ilişkilerin resmiyetlik kazandığı ilişkilerdir.

2-Etkileşim zayıftır, ilişkiler daha kısa sürelidir. Biz duygusu yerine ben duygusu hâkimdir.

3-Çıkar ilişkisine dayalıdır. Büyük gruplarda görülür. **Bankalarda, orduda, sendikalarda** görülen ilişkiler buna örnektir.

SOSYAL STATÜ, SOSYAL ROL VE SOSYAL SAYGINLIK

Statü, bireyin toplumsal yapı içinde işgal ettiği konumdur. (Görsel 2.5).

Her birey belirli bir zamanda ve hayatı boyunca **aynı anda çok çeşitli statüler işgal etmektedir**. Bireyin birden fazla statüye sahip olmasına statü dizisi denilmektedir. Bir kadın aynı zamanda anne, evlat, doktor ve eş olabilir.

Görsel 2.5: Bireylerin çok sayıda sosyal statüleri vardır.

STATÜLERİ İKİYE AYIRIYORUZ

Bireyin kazanmak için herhangi bir çaba sarf etmediği, doğuştan kendisinde varolan statülerdir.

Verilmiş Statüler

Bireyin doğuştan sahip olmadığı, kendi çaba ve gayretiyle sonradan elde ettiği statülerdir.

Kazanılmış Statüler

a. Verilmiş (Doğuştan Gelen) Statüler

Kişilere doğumla beraber verilen ve değişmeyen statülerdir. Bir cinsiyete, millete ya da ırka sahip olmak genellikle verilmiş ya da doğuştan gelen statüyü örnekler.

b. Kazanılmış Statüler

Bireylerin çabasını gerektiren statülerdir. Öğrenci, öğretmen, doktor, futbolcu statüleri bireyin iradesini, çalışmasını gerektirir.

Dönütlü Etkinlik

Aşağıda yapılandırılmış grid tablosu verilmiştir. Tabloyu inceleyiniz. Tablodaki numaraları kullanarak soruları cevaplayınız.

1 Türk olmak	2 Mimar olmak	3 Erkek olmak	4 Müzisyen olmak
5 Bir üniversite bölümünde öğrenci olmak	6 Arap olmak	7 Hemşire olmak	8 Kenyalı olmak
9 Kadın olmak	10 Anne olmak	11 Spor kulübü üyesi olmak	12 Elektrik ustası olmak
13 Çocuk olmak	14 Yörük olmak	15 Terzi olmak	16 Memur olmak

1. Hangileri verilmiş statü örneğidir?

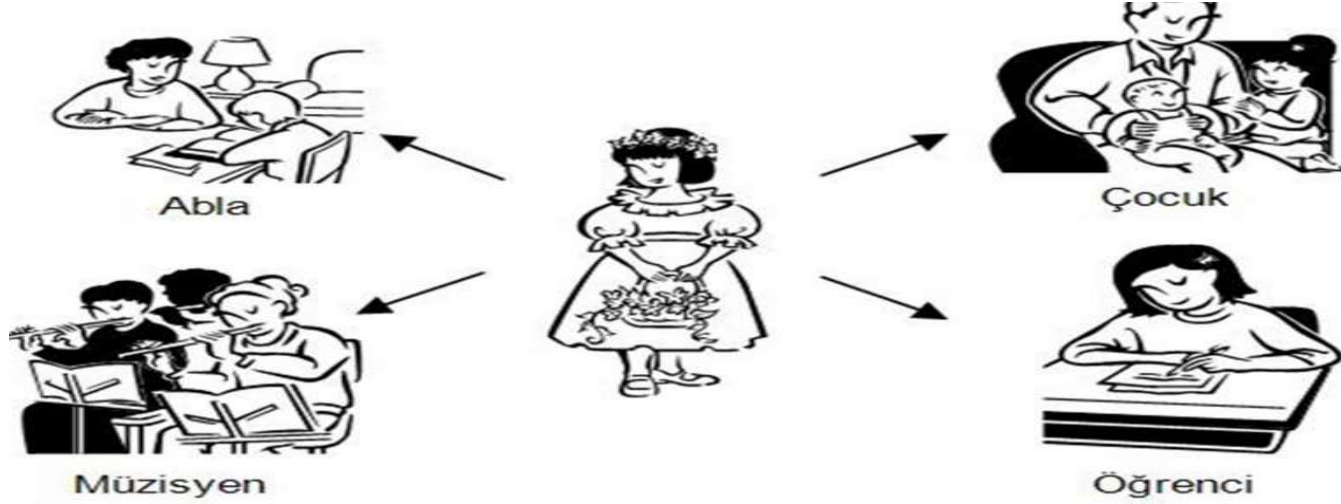
.....

2. Hangileri kazanılmış statü örneğidir?

.....

SOSYAL ROL

Bireylerin sahip oldukları statülerine uygun davranmasıdır.

Servet, soy, cinsiyet, yaş ve diğeri statü ölçütlerinin yanı sıra kişinin toplumdaki işlevsel yararlılığı da statüsünün belirlenmesinde dikkate alınır

Bireylerin farklı sosyal statü ve sosyal rollere sahip olmaları **anahtar rol, rol pekişmesi ve rol çatışması** gibi durumları ortaya çıkarır.

Anahtar Rol: Bazen belirli bir toplumsal rol, diğerlerine göre daha fazla öne çıkar ve diğer roller üzerinde de belirleyici olur Bu türden role **anahtar ya da baskın rol** denmektedir. **Örneğin** sizin toplumsal yaşamda öne çıkan statünüzün “öğrencilik”, ebeveynlerinizin ise “meslekleri” olması anahtar statü ile açıklanabilir. Bireylerin anahtar statülerine göre sergilemeleri beklenen davranışlar da anahtar rollerini gösterir.

Rol Pekişmesi Bir rolün bireyin diğer rolünü yerine getirmesini kolaylaştırmasıdır. Böylece kişi, sahip olduğu statüyü ve onun gerektirdiği rolleri yerine getirmede kolaylık yaşar. Öğretmen olan bir ebeveynin çocuklarını eğitirken öğretmenlik bilgilerini kullanması ebeveynlik rolünü destekler ve olumlu etkiler

Rol Çatışması Farklı sosyal statülere sahip olmak ve bu statülere ilişkin farklı rol ilişkilerini yürütmek roller arasında çatışma olasılığını arttırabilir. İki veya daha fazla statüdeki rollerin birbirini zorlaştırmasına rol çatışması denir. Örneğin çalıştığı yerde çocuğunun yöneticisi olan bir kişi ebeveynlik ve yöneticilik rolleri arasında çatışma yaşayabilir.

Görsel 2.6: Öğretmen olmak ebeveynlik rollerini kolaylaştırır.

Görsel 2.7: Ebeveynlerin çalışma hayatı ve aile hayatlarında sahip oldukları roller kimi zaman çatışabilir.

TOPLUMSAL PRESTİJ (SAYGINLIK)

Kişinin toplumdaki saygınlığına sosyal prestij denir.

Prestij, bireyin saygınlığına bağlıdır. Aynı statüdeki insanların saygınlıklarının farklı olması, prestijin kişisel özelliklere; yani kişinin soyu, servet durumu, biyolojik özellikleri, eğitim derecesi, dini bağlılığı vb. gibi faktörlere dayandığını gösterir.

Mesleki saygınlık

Sosyal deęer :Toplumdaki kiřilerin iten baęlı oldukları ortak duygular, dūřünceler, kurallar ve uygulamalardır.

Örneğin; Namus, bayrak, vatan, bağımsızlık, dürüstlük birer toplumsal değerdir. Toplum değerler zamanla ve toplumdan topluma farklılık göster. Değerlerin süreklilik kazanabilmesi için norm biçiminde somutlaşması gerekir.

Sosyal Değerlerin Özellikleri

- 1.Toplumda kuşaktan kuşağa aktarılır.
- 2.Toplumsal kurallara temel oluşturur ve zorlayıcıdır.
3. Toplum bireylerinin ortak duygu ve dūřüncelerini yansıtır.
- 4.Toplumun birliğini güçlendirir.
5. Toplumdan topluma ve zamanla değişir.

SOSYAL NORMLAR

SOSYAL NORMLAR .Normlar, bir toplumda bireylerin neleri yapip neleri yapamayacağını gösteren standartlar veya kurallardır. Temelinde sosyal değerler olan normlar, hayatın birçok alanında bireylerin davranışlarını şekillendirir. Toplum içinde (iş yerleri, törenler, mahkemeler, trafik, okullar vb.) nelerin yapılmaması gerektiği normlarla belirlenir.

Normlar, bireylerin toplumsallaşma süreci içinde öğrenilir ve birer alışkanlık hâlini alır. Birey çoğunlukla bir norma uyduğunun farkına dahi varmaz, otomatik olarak onu uygular.

Her toplumun sahip olduğu normların önem dereceleri farklılık gösterir. Bazı normlar bir toplumun devamlılığı için daha önemliken bazıları çok önemli olmayabilir. Örneğin kişinin yemek yerken ağzını şapırdatması veya arkadaşlarına kaba davranması önemli bir norm ihlali değildir. la belirlenir.

Sürücülerin hız sınırına uymaları beklenir.

Öğrencilerin sınıf kurallarına uymaları beklenir.

Futbolcuların futbol kurallarına uymaları beklenir.

Yolcuların otobüse sırayla binmeleri beklenir.

Toplumsal norm ikiye ayrılır.

1-YAZILI (RESMİ) NORM

Hukuk sisteminde yer alan, uyulması zorunlu kurallardır.

Örneğin : Kanun, tüzük, yönetmelik birer yazılı normdur.

2- YAZISIZ (RESMİ OLMAYAN) NORM

Sosyal ilişkilerin düzenlenmesi ihtiyacından doğan kurallardır.

Yazısız normları toplum belirler ve uymayanlar kınama, ayıplama dışlanma gibi yaptırımlarla karşılaşır.

SOSYAL KONTROL VE SOSYAL SAPMA

SOSYAL KONTROL Sosyal kontrol, toplumsal normlardan sapma davranışını önleme ya da düzeltme çabasıdır. Sosyal kontrolü sağlamanın en etkili aracı toplumsallaşmadır.

Hukuka dayalı yaptırımlar (para veya hapis cezası, hak mahrumiyetleri, toplumsal hizmetlerde çalıştırma) resmi kontroldür ve devlet tarafından yerine getirilir.

Dine, ahlaka, geleneğe bağlı yaptırımlar (kınama, dışlanma, ayıplanma vb.) resmi olmayan kontroldür ve toplum tarafından yerine getirilir.

Toplumsal kontrol;
resmi ve resmi olmayan
kontrol diye ikiye
ayrılır.

Sosyal kontrol, formel (resmî) ve informal (resmî olmayan) olarak ikiye ayrılır. Formel sosyal kontrol, sapma davranışlarını önlemek ya da düzeltmek için kanun hâline getirilmiş kurallar ve kurumlaşmış kamu mekanizmalarıdır. İnfomal sosyal kontrol, toplumun normlarına ve değerlerine uyum sağlamaya yönelik dolaylı ve resmî olmayan mekanizmalardır.

SOSYAL SAPMA (ANOMİ)

Sosyal sapma, toplumsal kuralların ihlal edilmesidir. Bir başka tanıma göre sosyal sapma çoğunluğun kararlarını etkileyen sosyal normlara uyumsuzluğunu ifade eder. Sosyal sapma çok geniş bir alanı kapsar ve toplumdan topluma da değişir. Bir toplumun ya da grubun sapma olarak gördüğü bir davranışı bir başka toplum ya da grup doğal görebilir.

Örneğin gençler arasında flört, bir toplumda sapma olarak değerlendirilirken başka bir toplumda normal olarak değerlendirilebilir.

SOSYAL SAPMANIN NEDENLERİ:

Hızlı toplumsal değişmelerden dolayı sosyal bağ ve normlarının zayıflaması, ekonomik krizler, işsizliğin artması ,toplumsal eşitsizlikler, yoğun göç ve kente uyum sorunları, küreselleşme,bireyci ve hırcı kişilik yapısının egemen olması sosyal sapma eğilimlerini artıran başlıca faktörler olarak kabul edilir.

Toplumsal sapma olumlu ve olumsuz sapma diye ikiye ayrılır.

Olumlu Sapma:

Olumlu sapma, ideal davranış örüntüleri yönünde bir sapmadır. Toplumun çok ilerisinde olan bazı öncü insanlar, egemen normlara aykırı davranışlar geliştirmişlerdir. Köleliğin olduğu bir dönemde köleliğe karşı çıkılması, ABD’de siyahilerin beyazlarla eşit olmasını engelleyen kanunların eleştirilmesi ve bu kanunlara karşı durulması olumlu sapma örnekleridir.

Olumsuz Sapma:

Olumsuz sapma ise onaylanmayan, aşağı ve yetersiz davranış örüntüleri yönündeki sapmadır. Toplumsal hayat ve düzen için gereken hukuki ve ahlaki kurallara uymayan davranışlarda bulunmak, hırsızlık yapmak ve küfretmek olumsuz sapma örnekleridir. Sosyolojik çalışmalarda daha çok olumsuz sapma ile ilgili konular incelenmektedir.

ABD’de M. L. King’in siyahilerin eşitlik hakları için mücadele ederken tutuklanması

Kadına yönelik şiddetin önlenmesi önemli bir sosyal kontrol sorunudur.